

toenemend aantal publicaties en ook uit de oprichting van een Werkgroep Achttiende Eeuw. Waarom toont men zo'n belangstelling? Is de eeuw lang genoeg verstreken zodat meer de glans van het tijdperk dan de harde kanten ervan zich bij ons inprent? Of is men zich bewust van de grote overgang die de eeuw bracht en waaraan zich de term 'industriële revolutie' hechtte? Aan glans heeft het in ons land niet ontbroken, al overheerst die bepaald niet, zelfs niet aan een buitenkant die de voorafgaande eeuw de naam 'gouden eeuw' deed bezorgen. De harde kanten overwegen. Het zijn weer niet de harde kanten van de industriële revolutie, want die ontbrak juist bij ons. Ziet U maar toe hoe ik de eeuw economisch als algemene achtergrond uitbeeld en oordeelt u zelf.

In onze achttiende eeuw is zich gaan wreken dat de economische expansie der voorafgaande periode niet op hechte, diep gefundeerde grondslagen berustte. Zij blijft een fenomeen, die gouden eeuw, al heeft mijn Rotterdamse collega Klein er terecht op gewezen dat die expansie iets eenzijdigs bezat, zich niet veel verder uitstreckte dan de sector van de internationale groothandel en wat daar economisch mee samenhang. Trouwens, dan nog weer eenzijdig was: Amsterdam en Rotterdam groeien, Dordrecht gaat al omstreeks 1620 absoluut achteruit. Het was, zoals we bij voorbaat ook wel kunnen beseffen, niet alles goud wat er blonk. Wanneer is het dat tenslotte wel? Maar desalniettemin. Geografisch lagen we gunstig. Er waren energieke kooplieden, of zij werden vanuit het buitenland hierheen gelokt, of dat nu politieke, religieuze of economische oorzaken had. En deze kooplieden maakten van de Republiek een handelsbolwerk, brachten economische verbindingen tot stand met de oude en nieuwe wereld. Er voegden zich bij de commerciële activiteiten een levendige bedrijvigheid in de industriële en financiële sfeer.

Hoe kon dat? Waarom stegen we uit boven een handelsaandeel in de wereld dat, om zo te zeggen, groter was dan ons op grond van onze gunstige ligging toekwam? Dat is toe te schrijven aan het feit dat de gebrekkige verkeersverbindingen in die tijd een stapeling van goederen noodzakelijk maakte op een bepaalde plaats.

Eenmaal in de Republiek gevestigd, groeide zij versneld aan, die stapelmarkt, daarbij begunstigd door de omstandigheid dat landen als Engeland en Duitsland tezeer geoccupeerd waren om ons veel in de weg te leggen. Wij vulden een ruimte op die anderen